Samples of Vedic Rituals Terra Incognita

With References from Gruhya Sutras such as Aashwalaayana, Hiranyakesheeya, Boudhayana and Paaraskara

- Dr. Vamshi Krishna Ghanapaathi,
SGS Ashrama, Datta Nagara, Ooty Road, Mysore 570025
Email - sarvaveda@gmail.com

Preamble

Human life is laden with desires. These desires are of two types. 1) To attain some position/ status, or possession or 2) To get rid of problem. Is spite of our repeated efforts, many desires are stubborn to dodge our efforts. At this juncture, we look for factors beyond our reasonable control. This X Factor, is named as destiny, fortune or misfortune or divinity is attributed to the reason for many happenings of our lives due to the factor of mysticism and inexplicable nature.

To decipher such phenomenon, an out of box thought process is needed, which is luckily available to the human kind, in the form of divine revelations. Although Different faiths call the inexplicable phenomenon with different names, the oldest available manuscripts known to humanity are manifest in India, widely known as Vedas. These Vedas, branching out with multiple facets ought to prescribe several methodologies to analyse various life events with probably reasons.

Style of Vedic Scriptures

The reasons are often coupled with solutions for many of our problems. Preventions, are also another important facet of Vedic scriptures. Therefore, the Vedic scriptures offer the holistic solution for a happy and cherished life for one and all. However, the breadth and length of Vedic sentences is very vivid confounding a common reader. For us to easily grasp the context and purport, the support of Kalpa Sutras is very much appreciated.

Kalpa Sutras

Kalpa is said to be the last accessory of Vedas. Literally these are described as the limbs of Vedas, by the name Vedanga. Kalpa means arrangement. Sutra means a string. Kalpa Sutras are divided into 4 categories Shrouta, Gruhya, Dharma and Shulba Sutras.

- Shrouta Sutras details the procedures that are to be conducted with Treta Agni (Garhapatya, Dakshinagni and Aahavaneeya).

- Gruhya Sutras give us the procedures to be conducted by a simple householder with Oupasaana Agni.
- Shulba Sutras explain the geometric perspective to construct Yaga Shaala.

Methodology of Kalpa Sutras

Inventories have to be arranged in a accessible manner for an end user. Kalpa Sutras, achieve this objective by prescribing the Mantras to be recited for every actions of a ritual, ingredients to be used, stage wise action plan in a ritual. Brilliance of the compiler of Kalpa Sutras (such as Aapastamba, Boudhayana, Hiranyakeshi, Aashwalaayana) not only hinges on the detailed description of every stage of the ritual, but also the intelligent imagination about the purport of the Mantra Vaakya and its benefits.

About the Article

In this article, we will look at few sample rituals propounded in Gruhya Sutras, pertaining to Rigveda and Yajurveda. The samples are four aspects of life.

1) Calamities to the Society
2) Conduct of Shraaddha
3) Method of Food Consumption and
4) Types of Marriages and prescriptions to choose a Bride and Groom; along with suggestions to beget good progeny.

Whilst, it cannot be claimed absolutely that these rituals are unpublished at any point of time, we can be sure that the existence of such procedures and texts is not very popular. Hence, the name **Vedic Rituals Terra Incognita**, which denotes that the rituals are in the unexplored or unknown terrain (Region).

Thus the name aptly conveys the expression that these rituals are sampled from Gruhya Sutras compiled by Sages such as Hiranyakeshi, Paaraskara, Aashwalaayana and Boudhayana, which are highly beneficial to the society. However, we seldom come across references about the incidence of such procedures.

1) Aftermath of Calamity from Bodhaayana Sutra

Among all the Gruhya Sutras, Bodhayana Sutra has a distinct place for its enormous collection of rituals. In the last stage of this treatise, a section is dedicated to reduce the impact of Calamities in the society.

बौधायन सूत्रम् - ग्रामस्योत्पात शान्तयः

अथ चतुर्थप्रश्ने विंशोऽध्यायः

1. अथातो ग्रामस्योत्पातशान्तिं व्याख्यास्यामः - अग्निदाहे व्याघ्रादिभिरभिभूते सृगालपीडने ग्रामादन्तश्चण्डालाध्यवसिते ग्रामस्य स्थूणावरोहणे मधुन उपवेशने वल्मीकपुष्करोत्पन्ने देवगात्रस्वेदकम्पने ज्वराभिभूते बहुब्राह्मणमरणे ग्राममध्ये श्मशाने वा दस्युभिश्चापि पीडिते रात्रौ तटाकसेतुभङ्गे जले विवर्णे वा स्वन्तस्थेऽशनिपाते चिरकालशून्यग्रामप्रवेशे तेष्वन्येषु चोत्पातेषु शान्तिं कुर्यात् १

The incidents or calamities enlisted are:

Fire Accidents of massive size, Attack by Cruel Animals, Uncharitable people settling in the neighbourhood, Lowering of the Central Pillar by accident, Honey Bee Nest formation, Ant Hill formation, Onslaught of epidemics or viral fevers, appearance of sweat on the deities in the temple, Deliberate or accidental movements of the consecrated idols, Death of many learned people in short span, Attack by dacoits, Breaches in the bunds of Canals or Tanks, Collapse of bridges, Loss of Vigour/ Demoralisation, Thunder Bolt, Re-entry into a deserted village/ place of dwelling or any abnormal incident or accident warrant the conduct of a typical Shanti Ritual for the benefit of the society.

The procedure involves the invocation of stipulated deities, Offering Aahuti (oblation) in the Homa with chosen Mantras, Bali Pradaana at important places in the locality, Shanti Mantra Parayana, Mass feeding especially to learned scholars. This procedure has to start on an auspicious day and shall be repeated for 7 days or 12 days, based on the necessity.

शुभवारे शुभनक्षत्रे शुभलग्ने विष्णोस्स्नापनार्थं महादेवाभिषेकार्थं द्वौ द्वौ ब्राह्मणौ कल्पयित्वा नवग्रहशान्त्यर्थं चतुरो ब्राह्मणांस्तयैव सङ्ख्या ग्रामशान्तिहोमार्थं कल्पयित्वाऽथ ग्रामशान्तिहोमे ग्रामस्योत्तरपूर्वदेशे देवागारे चतुष्पथे वा शुचौ समे देशे गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थण्डिलमुपलिप्य तिलसर्षपलाजैर्गन्धपुष्पाक्षतैरवकीर्य स्थण्डिलं कल्पयित्वा कुम्भस्थापनं कृत्वाऽग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याप्रणीताभ्यः कृत्वोपोत्थायाग्रेणाग्निं देवताश्चा-ऽवाहयति व्याहृतीभिः यज्ञपुरुषमावाहयामि, देवस्य दक्षिणतो ब्रह्माणमावाहयामि उत्तरतः त्र्यम्बकमावाहयामि, देवस्याग्रे

वास्तुपुरुषमावाहयामि इन्द्रादिदेवताश्चाऽ- वाहयामि इत्यावाह्य, पुरुषसूक्तेन विष्णुमभ्यर्च्य, ब्रह्मसूक्तेन चतुर्मुखं, रुद्रसूक्तेन त्र्यम्बकं चाभ्यर्च्या,न्येषां देवानमावाहनाऽदिक्रमेण स्वैस्स्वैर्नामभिरभ्यर्च्यापरेणाग्निं प्राङ्मुख उपविश्याग्निमुखात्कृत्वा, पक्वाज्जुहोति- वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान् इति पुरोनुवाक्यामनूच्य वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते इति याज्यया जुहोति २

2. तेनैव मन्त्रेन शमीमयीं समिधमष्टोत्तरसहस्रं जुहुयात् । वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि इत्यष्टोत्तरसहस्रमाहुतीर्जुहुयात् ३
3. अमीवहा वास्तोष्पते इत्यष्टोत्तरसहस्रमाज्याहुतीर्जुहुयात् ४
4. मृगारेष्टिवत् अंहोमुचे इत्यभिज्ञैः प्रत्यृचमाज्याहुतीर्हुत्वा, या वामिन्द्रावरुणा इति द्वादशाहुतीर्हुत्वा, पवमानस्सुवर्जनः इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचमाज्याहुतीर्हुत्वा, पुरुषसूक्तेन ब्रह्मसूक्तेन रुद्रसूक्तेन च प्रत्यृचमाज्याहुतीर्हुत्वा, यत इन्द्र भयामहे स्वस्तिदा विशस्पतिः इति द्वाभ्यां, अग्निरायुष्मान् इति पञ्चभिः, अग्ने नय सुपथा इति षड्भिः, योऽस्य कौष्ठ्य इति, एष ते निर्ऋते भागः इति, इमं मे वरुण तत्त्वा यामीति द्वाभ्यांस समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा इति त्रयोदशाहुतीः, आप्यायस्व सं ते पयांसि इति द्वाभ्यां, ईशानस्सर्वविद्यानामिति, त्र्यम्बकं यजामह इति प्रत्येकमाज्याहुतीर्हुत्वा, आसत्येन इत्यादि केतुं कृण्वन्नकेतवे इत्यन्तं नवग्रहमन्त्रेणाज्याहुतीर्हुत्वा, स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ५
5. अथाग्रेणाग्निं शमीपत्रेषु हुतशेषं निदधाति- यो रुद्रो अग्नौ इति ६
6. अथ देवताभ्यो हविर्निवेदयेत् ७
7. अथोपतिष्ठते हेतयो नाम स्थ इति ८
8. यथाक्रमं दिश उपस्थाय पुण्याहं वाचयित्वा, उदकुम्भं चान्वारभ्य, पञ्चशान्तिं च जपित्वा, हुतशेषमाज्यशेषं च पूर्णकुम्भे निक्षिप्य, उदुम्बरशाखया शमीशाखया दर्भमुष्टिना वा शिवं शिवं- शं नो देवीरभिष्टये इति च शाकुनेन सूक्तेन ग्रामं त्रिः प्रदक्षिणं परिषिच्य, ब्राह्मणेभ्यो भूरिदक्षिणां दत्वैवं सप्ताहं द्वादशाहं वा कुर्यात्, समस्तोत्पातशान्तिरित्याह भगवान् बोधायनः ९ इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे चतुर्थप्रश्ने विंशोऽध्यायः

2) Shraaddha Procedure from Hiranyakeshi Gruhya Sutram

Remembering the deceased parents and ancestors is an integral part of our culture. The ceremony has to be conducted with utmost reverence and dedication, resulting in the name Shraaddha. Though the Mantras are prevalent in many Veda Shaakhas, the procedure is hardly detailed. The procedures, followed by the devout persons, is an assorted and undocumented model being a collection of many traditions. At times, the repetitions and order bemuses even the keen followers of Dharma.

Hiranyakeshi Gruhya Sutra gives us the perfect documented procedure to conduct Shraaddha in entirety. The logical arrangement enumerated by the Sutra Kaara has to be lauded and followed in letter and spirit.

Those who are scared to adopt new procedure should remember the cardinal principle of **Anuktam AnyatoGraahyam** (Any procedure no mentioned/ detailed by your Sutra Kaara, can be extended from his peers). Thus the adoption of this procedure prescribed by Sage Hiranyakeshi, is a fit model for contemporary society.

हिरण्यकेशि गृह्य सूत्रम्

तृतीयः पटलः (दर्शश्राद्ध प्रयोगः)

1. अमावास्यायामपराह्णे मासिकमपरपक्षस्य वा युक्ष्वहस्सु १
2. पितृभ्योऽन्नं संस्कृत्य दक्षिणाग्रान्दर्भानासनानि कल्पयित्वा, ब्राह्मणाञ्छुचीन्मन्त्रवतः समङ्गानयुज आमन्त्रयते योनिगोत्रमन्त्रासंबन्धान् २
3. नार्थापेक्षो भोजयेत् ३।
4. अग्निमुपसमाधाय दक्षिणाप्रागग्रैर्दर्भैः परिस्तीर्यैकपवित्रान्तर्हिताया माज्यस्थाल्यामाज्यं संस्कृत्य, प्रसव्यं परिषिच्यौदुम्बरमिध्ममभ्याधायौदुम्बर्या दर्व्या जुहोति ४
5. आज्यभागान्तं कृत्वा प्राचीनावीती पितृनावाहयति।
6. आयात पितरः सोम्या गम्भीरैः पथिभिः पूर्व्यैः। प्रजामस्मभ्यं ददतो रयिं च दीर्घायुत्वं च शतशारदं च। इति ५
7. एतामेव दिशमभ्यपः प्रसिञ्चति।
8. आपो देवीः प्रहिणुताग्निमेतं यज्ञं पितरो नो जुषन्ताम्। मासीमामूर्जमुत ये भजन्ते ते नो रयिं सर्ववीरं नियच्छन्तु। इति ६
9. यज्ञोपवीती व्याहृतिपर्यन्तं कृत्वा प्राचीनावीती जुहोति।

10. सोमाय पितृमते स्वधा नमः।

11. यमायाङ्गिरस्वते पितृमते स्वधा नमः।

12. याः प्राचीः संभवन्त्याप उत्तरतश्च या अद्भिर्विश्वस्य भुवनस्य धर्त्रीभिरन्तरन्यं पितुर्दधे स्वधा नमः।

13. अन्तर्दधे पर्वतैरन्तर्मह्या पृथिव्या, दिवा दिग्भिरनन्ताभिरूतिभिरन्तरन्यं पितामहाद्दधे स्वधा नमः।

14. अन्तर्दध ऋतुभिरहोरात्रै स्ससन्धिभि, रर्धमासैश्च मासैश्चान्तरन्यं प्रपितामहाद्दधे स्वधा नमः। इति।

15. अथ नामधेयैर्जुहोति।

16. अमुष्मै स्वधा नमः।

17. अमुष्मै स्वधा नमः। इति।

18. यन्मे माता प्रलुलोभ चरत्यननुव्रता।

19. तन्मे रेतः पिता वृङ्क्तामाभुरन्योपपद्यताम्।

20. स्वधा नमः। इति।

21. एवं द्वितीयां तथा तृतीयाम्।

22. यन्मे पितामही।

23. यन्मे प्रपितामही। इति मन्त्रं संनमति ७ १०

24. ये चेह पितरो ये च नेह यांश्च विद्म याँ उ च न प्रविद्म। अग्ने तान्वेत्थ यदि ते जातवेदस्तया प्रत्तं स्वधया मदन्तु।

25. स्वधा नमः।

26. यद्वः क्रव्यादङ्गमदहल्लोकानयं प्रणयञ्जातवेदाः। तद्वोऽहं पुनरावेशयाम्यरिष्टा स्सर्वैरङ्गै स्संभवत पितरः।

27. स्वधा नमः।

28. वहाज्यं जातवेदः पितृभ्यो यत्रैतान्वेत्थ निहितान्पराके। आज्यस्य कूल्या उप तान्क्षरन्तु सत्या एषामाशिषः सन्तु कामैः।

29. स्वधा नमः। इति।

30. एवं द्वितीयां तथा तृतीयाम्।

31. पितामहेभ्यः।

32. प्रपितामहेभ्यः। इति मन्त्रं संनमति १

33. एवमन्नस्य जुहोति।

34. वहान्नम्। इति मन्त्रं संनमति २

35. अथ सौविष्टकृतीं जुहोति।

36. अग्नये कव्यवाहनाय स्विष्टकृते स्वधा नमः।इति ३

37. अथान्नमभिमृशति।

38. पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्रह्मणस्त्वा मुखे जुहोमि ब्राह्मणानां त्वा प्राणापानयोर्जुहोमि।

39. अक्षितमसि मा पितृणां क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिँ ल्लोके। पृथिवी समा तस्याग्निरुपद्रष्टा दत्तस्याप्रमादाय।

40. पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्रह्मणस्त्वा मुखे जुहोमि ब्राह्मणानां त्वा प्राणापानयोर्जुहोमि।

41. अक्षितमसि मा पितामहानां क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिँ ल्लोके।

42. अन्तरिक्षं समं तस्य वायुरुपद्र ष्टा दत्तस्याप्रमादाय।

43. पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्रह्मणस्त्वा मुखे जुहोमि ब्राह्मणानां त्वा प्राणापानयोर्जुहोमि।

44. अक्षितमसि मा प्रपितामहानां क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिन्लोके।

45. द्यौ स्समा- तस्यादित्य उपद्रष्टा दत्तस्याप्रमादाय- इति ब्राह्मणानुपस्पर्शयति४

46. प्राणे निविश्यामृतं जुहोमि। इति ५ ११

47. भुञ्जानान्समीक्षते।

48. ब्रह्मणि म आत्मामृतत्वाय।- इति १

49. भुक्तवतोऽनुप्रव्रज्य, शेषमनुज्ञाप्योदकुम्भं दर्भमुष्टिं चाऽऽदाय, दक्षिणपूर्वमवान्तरदेशं गत्वा दक्षिणाग्रान्दर्भान्संस्तीर्य तेष्ववाचीनपाणि र्दक्षिणापवर्गांस्त्रीनुदकाञ्जली न्निनयति।

50. मार्जयन्तां पितरः सोम्यासः।

51. मार्जयन्तां पितामहाः सोम्यासः।

52. मार्जयन्तां प्रपितामहाः सोम्यासः। इति।

53. असाववनेनिङ्क्ष्वासाववनेनिङ्क्ष्व। इति वा २

54. तेष्ववाचीनपाणिर्दक्षिणापवर्गान्पिण्डान्ददाति।

55. एतत्ते ततासौ। इति पित्रे पिण्डं ददाति।

56. एतत्ते पितामहासौ।- इति पितामहाय।

57. एतत्ते प्रपितामहासौ। इति प्रपितामहाय

58. तूष्णीं चतुर्थम्।

59. स कृताकृतः ३

60. अथ यदि नामधेयानि न विन्द्यात्।

61. स्वधा पितृभ्यः पृथिविषद्भ्यः। इति पित्रे पिण्डं दद्यात्।

62. स्वधा पितृभ्योन्तरिक्षसद्भ्यः।इति पितामहाय।

63. स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भ्यः। इति प्रपितामहाय ४

64. अत्राञ्जनाभ्यञ्जने वासश्चानुपिण्डं ददाति ५

65. आङ्क्ष्वासावाङ्क्ष्वासौ।इति त्रिराञ्जनम् ६

66. अभ्यङ्क्ष्वासावभ्यङ्क्ष्वासौ। इति त्रिरभ्यञ्जनम् ७

67. एतानि वः पितरो वासांस्यतो नोऽन्यत्पितरो मा यूद्वम्।इति

68. दशामूर्णास्तुकान्वा छित्त्वा न्यस्यति पूर्वे वयसि ८

69. स्वं लोभे च्छित्त्वोत्तरे ९

70. अथ पात्रं संक्षाल्य।

71. पुत्रान्पौत्रानभितर्पयन्तीरापो मधुमतीरिमाः। स्वधां पितृभ्यो अमृतं दुहानाःआपो देवीरुभयांस्तर्पयन्तु। नदीरिमा उदन्वतीर्वेतस्विनी स्सुतीर्थ्याः।

72. अमुष्मि न्लोक उप वः क्षरन्तु। इति प्रथव्यं परिषिच्य, न्युब्जपात्रं पाणी व्यत्यस्य दक्षिणमुत्तरमुत्तरञ्च दक्षिणम्।

73. नमो वः पितरो रसाय। इति नमस्कारैरुपतिष्ठते १०

74. तत उदकान्तं गत्वा त्रीनुदकाञ्जलीन्निनयति ११ १२

75. एष ते तत मधुमाꣳ ऊर्मि स्सरस्वान् यावानग्निश्च पृथिवी च तावत्यस्य मात्रा तावानस्य महिमा तावन्तमेनं भूतं ददामि, यथाऽग्निरक्षितोनुपदस्त एवं मह्यं पित्रेऽक्षितोऽनुपदस्त स्स्वधा भव, तान्तꣳ स्वधामक्षितं, तै स्सहोपजीवासावृचस्ते महिमा।

76. एष ते पितामह मधुमाꣳ ऊर्मि स्सरस्वान् यावान् वायुश्चान्तरिक्षञ्च तावत्यस्य मात्रा तावानस्य महिमा तावन्तमेनं भूतं ददामि, यथा वायुरक्षितोऽनुपदस्त एवं मह्यं पितामहायाक्षितोऽनुपदस्त स्स्वधा भव, तान्तꣳ स्वधामक्षितं, तै स्सहोपजीवासौ यजूꣳषि ते महिमा।

77. एष ते प्रपितामह मधुमाꣳ ऊर्मि स्सरस्वान् यावानादित्यश्च द्यौश्च तावत्यस्य मात्रा तावानस्य महिमा तावन्तमेनं भूतं ददामि, यथाऽऽदित्योऽक्षितोऽनुपदस्त एवं मह्यं प्रपितामहायाक्षितोऽनुपदस्त स्स्वधा भव, तान्तꣳ स्वधामक्षितं तैस्सहोपजीवासौ सामानि ते महिमा। इति १

78. प्रत्येत्य प्रतिष्ठितमुदपात्रेणोपप्रवर्तयति।

79. परायात पितर स्सोम्या गम्भीरैः पथिभिः पूर्व्यैः।

80. अथ मासि पुनरायात नो गृहान्हविरत्तुं सुप्रजस स्सुवीराः। इति २

81. एतेन माध्यावर्षं व्याख्यातम् ३

82. तत्र मांसं नियतम् ४

83. मांसाभावे शाकम् ५

3) Bhojana Sutram - from Paaraskara Gruhya Sutram

What is the most of important activity in our daily life??
One answer beats all other options hand down. It is nothing but to sustain our life, by consuming food. (Though sleep is more important, no persons requires a manual for the activity, as retreating sensory organs led by the mind, automatically take care of the activity.)

The procedure to consume food, is detailed by Paaraskara Gruhya Sutra, attached to Shukla Yajurveda. Here, the methodology to sit, choose companions, consumption, order of items along with prior preparation and lateral prayers are neatly described.

पारस्कर गृह्यसूत्रम्

1. भोजनसूत्रम्
2. वन्दे श्रीदक्षिणामूर्त्तिं सच्चिदानन्दविग्रहम्। सर्वार्थानां प्रदातारं शिवादेहार्धधारिणम् १
3. अथातः श्रुतिस्मृतीरनुसृत्य भोजनविधिं व्याख्यास्यामः। आचान्तो धृतोत्तरीयवस्त्रो धृतश्रीखण्डगन्धपुण्ड्रो भोजनशालामागत्य गोमयेनोपलिप्य शुचौ देशे विहितपीठाधिष्ठितो नित्यं प्राङ्मुखो न दक्षिणामुखो न प्रत्यङ्मुखो न विदिङ्मुखः।
4. श्रीकामश्चेत्प्रत्यङ्मुखः सत्यकामश्चेदुदङ्मुखो यशस्कामश्चेद्दक्षिणामुखो जीवन्मातृकवर्जं, हस्तपादाऽस्येषु पञ्चस्वार्द्रो नीवारचूर्णैर्गोमृदा भस्मनोदकेन वा मण्डलं कुर्यात्।
5. चतुष्कोणं ब्राह्मणस्य, त्रिकोणं क्षत्रियस्य, मण्डलाऽकृति वैश्यस्याभ्युक्षणं शूद्रस्य, **यथा चक्रायुधो विष्णुस्त्रैलोक्यं परिरक्षति। एवं मण्डलभस्मैतत्सर्वभूतानि रक्षत्विति** । तत्र भूमौ निहितपात्रेऽन्ने परिविष्टे **पितुन्नुस्तोषमि**त्यन्नं स्तुत्वा **मानस्तोके नमो वः किरिकेभ्यो, नम श्शंभवाये**त्यभिमन्त्र्य प्रोक्षयेत्
6. **सत्यन्त्वर्तेन परिषिञ्चामीति** प्रातः, **ऋतन्त्वा सत्येन परिषिञ्चामीति** सायम्।
7. **तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसीति** यजुषाऽन्नमभिमृश्याग्निरस्मीत्यात्मानमग्निं ध्यात्वा, **भूपतये भुवनपतये भूतानां पतय** इति, **चित्राय चित्रगुप्ताय सर्वेभ्यो भूतेभ्यो नम** इति दिवा प्रणवादिकै स्स्वाहा नमोऽन्तैर्मन्त्रैः प्रतिमन्त्रं बलीन् हरेत्।

8. **अन्तश्चरसि भूतेषु गुहायां विश्वतोमुखः। त्वं ब्रह्म त्वँ यज्ञस्त्वँ वषट्कारस्त्वमोङ्कारस्त्वँ विष्णोः परमं पदम्। अमृतोपस्तरणमसि स्वाहेति** विष्णुमन्त्रमभिध्यायन्नाचम्यान्नममृतं ध्यायन्, मौनी हस्तचापल्यादिरहितो मुखे पञ्च प्राणाऽहुतीर्जुहोति १

9. **प्राणाय स्वाहाऽपानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा समानाय स्वाहोदानाय स्वाहेति** क्रमं याज्ञवल्क्यो मन्यत, **उदानाय स्वाहेति** शौनकबौधायनौ। याज्ञवल्क्योदितक्रमो वाजसनेयिनाम्।

10. दन्तैर्नोपस्पृशेत्। जिह्वया ग्रसेदङ्गुष्ठप्रदेशिनीमध्यमाभिः प्रथमामङ्गुष्ठ-मध्यमानामिकाभिर्द्वितीया मङ्गुष्ठानामिकाकनिष्ठिकाभिस्तृतीयां कनिष्ठिका-तर्जन्यङ्गुष्ठै -श्चतुर्थीं सर्वाभिरङ्गुलीभि स्साङ्गुष्ठाभिः पञ्चमीम्। अङ्गुष्ठानामिकाग्राह्यान्नेनैता आहुतय इति हारीतव्याख्यातारः। सर्वाभिरेता इति बौधायनः।

11. मौनं त्यक्त्वा, प्राग्द्रवरूपमश्नीयान्मध्ये कठिनमन्ते पुनर्द्रवाशी स्या,न्मधुरं पूर्वं लवणाम्लौ मध्ये कटुतिक्तादिकान् पश्चाद्यथासुखं भुञ्जीत, भुञ्जानो वामहस्तेनान्नं न स्पृशेन्न पादौ न शिरो न बस्ति न पराभोजनं स्पृशे-देवं यथारुचि भुक्त्वा भुक्तशेष मन्नमादाय **मद्भुक्तोच्छिष्टशेषं ये भुञ्जते पितरोऽधमाः। तेषामन्नं मया दत्त मक्षय्य मुपतिष्ठतु** इति पितृतीर्थेन दत्त्वा,**ऽमृतापिधानमसि स्वाहेति** हस्तगृहीतानामपामर्धं पीत्वाऽर्धं भूमौ निक्षिपेत्। **रौरवे ऽपूयनिलये पद्मार्बुदनिवासिनाम् । अर्थिनां सर्वभूतानामक्षय्यमुपतिष्ठ**त्विति तस्माद्देशादपसृत्य गण्डूषशलाकादिभि स्तर्जनीवर्ज मास्यं शोधयेत् २

12. न भार्यादर्शनेऽश्नीया,न्न भार्यया सह, न सन्ध्ययोर्न मध्याह्ने नार्धरात्रे नायज्ञोपवीती नाऽऽर्द्रशिरा नाऽर्द्रवासा नैकवासा न शयानो न ताम्रभाजने न भिन्ने न राजतसौवर्णशङ्खस्फाटिककांस्यभाजनवर्जं, न लौहे न मृन्मये न सन्धिसंस्थिते न भुवि न पाणौ न सर्वभोजी स्यात्, किञ्चिद्भोज्यं परित्यजे-दन्यत्र घृतपायसदधि सक्तु पलल मधुभ्यः, साध्वाचान्तो दक्षिणपादाङ्गुष्ठे पाणिं निस्स्रावये- **दङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो अङ्गुष्ठं च समाश्रितः । ईश स्सर्वस्य जगतः प्रभुः प्रीणातु विश्वभुगि**ति, **श्वात्राः पीता** इति नाभिमालभेत **अमृता** इत्यतः प्रा**गगस्त्यं वैनतेयं च शनिं च वडवानलम् । आहारपरिणामार्थं स्मरेद्भीमं च**

पञ्चममित्युदरमालभ्य, **शर्यातिञ्च सुकन्याञ्च च्यवनं शक्रमश्विनौ। भोजनान्ते स्मरेन्नित्यं तस्य चक्षुर्न हीयत**, इति स्मृत्वा मुखशुद्धिं कुर्या, **न्नमो भगवते वाजसनेयाय याज्ञवल्क्याय नमो भगवते वाजसनेयाय याज्ञवल्क्याय** ३

---

4. Methods of Marriages and there after

In Human life, marriage is a very important event to formalise the association of two souls with each other. This is the bed rock of a healthy society supporting the needs of disadvantaged sections. Every text has a dedicated section for this aspect, where as Sage Aashwalaayana lists the types of marriages into 8 categories. He further implies the calibre of the progeny born out of each type of wedlock.

First Four are suitable for their uprightness, resulting in healthy relationship not only among the couples but with other sections of the family and society too. Later on, the method to choose the life partner is also mentioned. Abstinence from sexual activity for at least an year, by the way of self control, is stressed to get the best of the progeny.

In the current society, such possibilities and implications have to be researched; as advanced medical research emphasises delaying the child birth by chemical contraceptive solutions. The impact of abstinence (for longer period), on the DNA and genes merit greater attention of our society leaders.

आश्वलायन सूत्रम्

विवाह प्रकाराः -

1. अलंकृत्य कन्यामुदकपूर्वां दद्यादेष **ब्राह्मो विवाहः**, तस्यां जातो द्वादशावरान्द्वादश परान्पुनात्युभयतः।
2. ऋत्विजे वितते कर्मणि दद्यादलंकृत्य **स दैवो**, दशावरान्दश परान्पुनात्युभयतः।
3. सह धर्मं चरत- इति **प्राजापत्यो**,ऽष्टावरानष्ट परान्पुनात्युभयतः।
4. गोमिथुनं दत्त्वोपयच्छेत- **स आर्षः**, सप्तावरा न्सप्त परान्पुनात्युभयतः।
5. मिथ स्समयं कृत्वोपयच्छेत **स गान्धर्वः**।
6. धनेनोपतोष्योपयच्छेत **स आसुरः**।
7. सुप्तानां प्रमत्तानां वाऽपहरेत् **स पैशाचः**।
8. हत्वा भित्त्वा च शीर्षाणि, रुदतीं रुदद्भ्यो हरेत् स राक्षसः १ - ६

वधू वर लक्षणम्

वधू वर लक्षणम्

1. कुलमग्रे परीक्षेत ये मातृतः पितृतश्चेति यथोक्तं पुरस्तात् १
2. बुद्धिमते कन्यां प्रयच्छेत्२
3. बुद्धि-रूप-शील-लक्षणसम्पन्ना-मरोगा-मुपयच्छेत ३
4. दुर्विज्ञेयानि लक्षणानीति ४
5. अष्टौ पिण्डान्कृत्वा **ऋतमग्रे प्रथमं जज्ञ ऋते सत्यं प्रतिष्ठितं यदियं कुमार्यभिजाता, तदियमिह प्रतिपद्यतां, यत्सत्यं तद्दृश्यता**मिति पिण्डानभिमन्त्र्य कुमारीं ब्रूयादेषामेकं गृहाणेति ५
6. क्षेत्राच्चेदुभयतस्सस्याद् गृह्णीया-दन्नवत्यस्याः प्रजा भविष्यतीति विद्याद्, गोष्ठात्पशुमती, वेदिपुरीषाद्ब्रह्मवर्चस्वि,न्यविदासिनो ह्रदात् सर्वसम्पन्ना, देवनात् कितवी, चतुष्पथात् विप्रव्राजिनी, इरिणादधन्या, श्मशानात् पतिघ्नी ६

नवोढ दम्पत्योः ब्रह्मचर्यम्

1. अक्षारालवणाशिनौ ब्रह्मचारिणावलंकुर्वाणावधःशायिनौ स्याताम् १०
2. अत ऊर्द्ध्वं त्रिरात्रं द्वादशरात्रम् ११
3. संवत्सरं वैक ऋषिर्जायत इति १२

नमः परमऋषिभ्यः

नमः परमऋषिभ्यः